

УДК 007 : 821.161.2-13 : 811.161.2'373.2'38 : [316.347+17.038.3]

АКТУАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ В ДРАМІ «БОЯРИНЯ» ЛЕСІ УКРАЇНКИ: ЛЕКСИКО- СЕМАНТИЧНИЙ І МОВНОСТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТИ

САДОВНИКОВА Ольга,

канд. пед. наук, доц., e-mail: ol_sad@mail.ru;

СИПЧЕНКО Інна,

канд. наук із соц. комунік., e-mail: innasypchenko@yandex.ru;

Сумський державний університет, вул. Римського-Корсакова, 2, Суми, Україна, 40007.

Лексичним актуалізатором української національної ідеї в драматичній поемі «Бояриня» Лесі Українки є лексика з історико-культурної конотацією. Семантичні групи хрононімів (імена історичних осіб, назви історичних періодів, урядових і військових посад, територіально-адміністративних одиниць, козацької атрибутики, слова на позначення народних традицій) є засобом художньої стилізації історичного тла періоду Руїни, вони входять до структури концепту «національна ідея» і вербально передають такі його семантичні плани, як національна самоідентифікація, ненависть до агресора, національний ідеал і свобода.

Ключові слова: українська національна ідея, Леся Українка, драма «Бояриня», національно маркована лексика, історична лексика, історико-культурна конотація.

Вступ. Питання української національної ідеї постає від часів демократичної Конституції Пилипа Орлика, від громадського гасла «країна без хлопа й пана» кирило-мефодіївців, з ідеї відродження національно-державної України, що її пропагували Т. Шевченко, П. Куліш, М. Максимович, М. Костомаров, І. Нечуй-Левицький, М. Драгоманов, О. Потебня та інші в часи, коли, як «бур'яни, заповнюють освіту, науку, публіцистику ідейки бездержавності і безнаціональності українства, його психологічної вторинності та ущербності, приреченості вічно бути додатком до чужих імперій та націй» [7, с. 7]. Попри те, що Україна з національно суверенної республіки часів козацької демократії перетворилася на «мозаїку колонізованих частин, обернутих у рабство сусідніми імперіями» [7, с. 7], а можливо, і саме через це, українська національна ідея поширюється через міхновське розуміння України як самостійної держави, боротьбу УНР, її злуку із ЗУНР та визвольно-бойовий клич УПА «здобути або вмерти» за неї. Сьогодні духовну концентрацію національної свідомості, новий світогляд української нації, що розкрився у «протистоянні двох проєктів – проєкту Свободи і проєкту Тиранії, засвідчила Революція гідності, представивши світові нову етико-ідеологічну формулу «Свобода між Заходом і Сходом», таким чином змінивши ціннісну картину світу в тій точці, що довгий час вважалася другорядною буферною зоною у сфері політико-економічних інтересів умовних Сходу і Заходу» [1]. В оцінюванні реальних суспільно-політичних процесів великого значення набуває звернення до ідейних надбань наших попередників: «Не зрозумівши і не усвідомивши свого минулого, не взявши на озброєння ідейні надбання попередніх поколінь, ми, українці, прирікаємо себе на блукання у пітьмах сьогодення без провідної зірки історичного досвіду. А вона, як відомо, сяє лише тим, хто добре знає і поважає свої витоки» [9, с. 5].

Активним націєтворчим рухом в історії України позначене ХІХ ст., зокрема друга його половина. Якщо «у ХVІІІ ст. національне буття задушене, національна свідомість зникла», то «переломним було ХІХ ст. Пробудилося українство, пробудилася українська національна ідея» [11, с. 37]. Наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. українська інтелігенція значну увагу приділяла теоретичному осмисленню української на-

ціональної ідеї, а також питанню її практичної реалізації. Леся Українка належала до представників українського рісорджименто, для яких «висока протомета національного відродження, розбудови й утвердження суверенітету української держави була не просто справою честі й у жодному разі не умовністю чи тривіальністю, а саме наскрізною і визначальною «духовною субстанцією» (М. Жулинський) світогляду та життєтворчості» [8, с. 13]. Національна ідеологія письменниці, свого часу наголошував Д. Донцов, була «щось зовсім нове. На місце пацифізму – поставила вона ідею войовничого націоналізму, що був для неї ціллю в собі... На місце раціоналізму і утопізму, що видумував «кращі ідеали», – волюнтаризм. Замість харитативного жалю до подавлених, активну ненависть до переможців; замість так розширеного в нашій поезії розкошування в почутті жалю, насолоди у власних сльозах, ніцшианівське *werdet hart!* На місце холодного інтелектуалізму – релігійність фанатика; де досі вихідною точкою був біль і терпіння, принесла вона ображене почування і унесення гарячкою боротьби. Способом там була – еволюція, в неї – революція. Оточення, для якого робила – були не «ближні», а «дальні», не світ сучасників, а світ нащадків...» [4].

Драма «Бояриня», «найбільше грішна і крамольна і для царського режиму, і для більшовицької влади» [3], – це твір із національної історії, у якому Леся Українка подає художню інтерпретацію трагічної доби, що тривала чверть століття після смерті Богдана Хмельницького, відомої в історії України під назвою «Руїна». Драма, у якій письменниця на тлі українсько-російського питання активізувала передусім національну проблему, стала доступною широкому загалу лише на початку 90-х рр. минулого століття. Радянські критики й літературознавці або взагалі оминали цю драматичну поему, або ж аналізували її дуже обережно, зважаючи на яскраву національну проблематику та гостро виражені антиросійські погляди. У сучасному лесезнавстві спостерігаємо різні аспекти розгляду цього твору. Зокрема національну ідею крізь призму художніх образів розкриває М. Масловська; зіткнення етнічних концептосфер у поемі через мовну репрезентацію подає В. Калашник; музичну інтерпретацію образу Оксани у світлі первинної природної релігійності простежує В. Драганчук; естетику національної ідеї драми описує О. Горленко; проблеми внутрішньої свободи торкається Л. Демська. В. Агєєва наполягає, що Леся Українка вважала «Бояриню» не найкращим своїм твором, мотивуючи це тим, що письменниця через два роки після написання п'єси жалілася в листі до Агатангела Кримського: «...гнітить мене моя «необразованість» у рідній історії, себто, розуміється, елементарні відомості я маю і дещо там читала, але перводжерел зовсім мало купувала і через те не знаю стилю, «пахощів» давніх епох, а на чужу інтерпретацію не покладаюся» [Цитуємо за: 3]. Проте їй заперечує О. Горленко, посилаючись на М. Костомарова: «Драматична поема «Бояриня» написана всього за три дні. Говорити, отже, про якусь незнання історії чи побуту не випадає. Письменниця цілком адекватно відтворила не тільки дух епохи, стиль мислення представників різних станів, але й деталі звичаїв, поведінки, одягу, інтер'єру та ін. Свідчить це про українську ідею в її світогляді як епіцентр болів, роздумів про національну перспективу, прагнення окреслити причини й наслідки її занепаду. Головне ж – уклала в текст пристрасне бажання бачити народ вільним, гордим, свідомим своєї моральної сили. Осудила зневіру рабів, покір, пристосуванство і пристосуванців, що все стояли на шляху творення власної державності» [2, с. 365]. Відтак драма Лесі Українки – це унікальний матеріал для розуміння природи української національної ідеї, у якій «концентруються відповіді на найскладніші питання – задля чого живе нація, як вона реалізує себе в оточенні інших спільнот» [9, с. 3].

За мету ставимо виявити мовні засоби актуалізації української національної ідеї в поетичній драмі «Бояриня» Лесі Українки. Об'єктом розгляду є зміст історичної драми, у якій письменниця розглядає добу «Руїни» з позицій осмислення сучасних для неї суспільно-політичних реалій, а предметом – семантико-стилістичний

потенціал мовних засобів відтворення колориту історичної епохи, що актуалізують національну концепцію драматичної поеми. Завдання роботи: 1) виявити лексичні актуалізатори української національної ідеї в «Боярині» Лесі Українка; 2) схарактеризувати мовностилістичні засоби передачі національно-історичного колориту драми.

Методи дослідження. У роботі застосовано структурно-компонентний аналіз національно маркованих лексем для виявлення їх історико-культурної конотації; контекстуально-культурологічний аналіз з метою текстової інтерпретації досліджуваного лексем, визначення їхньої етнокультурної специфіки.

Результати й обговорення. Огляд наукових джерел, у яких порушуються питання щодо змісту, структури, функцій національної ідеї, й української зокрема, засвідчив багатополарність поглядів щодо її сутності, а відтак і значну кількість потрактувань цього феномену, які відрізняються одне від одного залежно від того, на чому концентрує свою увагу дослідник: від боротьби за соціальне і національне визволення, реалізації загальнолюдських демократичних цінностей в незалежній Україні до «синтетичного погляду на свою національну (етнічну) спільноту як на єдиний, розгорнутий в соціальному часі й (соціалізованому) просторі континуум і водночас як на суб'єкт всезагального історичного процесу» [6, с. 11]. З огляду на тему нашої розвідки слушно навести думку А. Євграфової, яка досліджувала соціально-мовну концептуальність української національної ідеї: «Українська національна ідея формується на мовній, культурній та морально-етичній основі. Чинниками української національної ідеї виступають етичні настанови, світоглядні уявлення – і головне патріотизм – зберігання трансляції діахронної, міжпоколінної любові до рідної землі» [5, с. 5].

Просторово-часова рухомість змісту й значна кількість концептуальних підходів до опису феномену національної ідеї практично унеможливають однозначно-константне визначення цього поняття, тоді як динаміка розгортання його обсягу є незаперечною. Так, за часів Хмельницького національною ідеєю стало здобуття державної незалежності. Для Шевченка, зокрема, це дотримання загальнолюдських цінностей у вільній Україні. Грушевський основу української ідеї вбачав у праві українського народу на самовизначення. Для Лесі Українки – це постулат революційної боротьби за національну і політичну волю України. Праці сучасників: Л. Лук'яненка, П. Долганова, О. Забужко, С. Іванової, П. Кононенка, В. Пасічника, В. Смолія – дозволяють визначити такі концептуальні складники української національної ідеї, як: суверенність; соборність; державність; політична незалежність; національна свобода; загальнонаціональна самоідентифікація; наявність національного ідеалу, що зв'язує воедино минулу, теперішню часову і майбутню нації; національний войовничий дух; призначення нації.

Уявлення про національну ідею залежить від історичної ситуації та відповідно до неї розуміння мети нації й засобів її досягнення, а відтак зважатимемо на специфіку бачення означеного феномену в межах окресленого в драмі історичного часу, світоглядні позиції національно свідомої української інтелігенції кінця ХІХ – початку ХХ ст., а також сучасне розуміння основних засад і структурних елементів досліджуваного феномену.

Духовні цінності й символи нації, що втілюють етнічне самоусвідомлення, державотворчі прагнення, національну свободу, зафіксовані насамперед у мові й актуалізуються у мовленні, зокрема художньому, через специфічні групи національно маркованої лексики, у семантичній структурі якої міститься культурно-етнічний компонент.

Відчуття епохи в художньо-історичному творі досягається завдяки використанню архаїчної лексики, що дозволяє відтворити різні сторони соціально-економічного життя народу, його культурні традиції, особливості побуту та звичаїв в описуваний час. Леся Українка в драмі «Бояриня» активно використовує історизми, які,

виступаючи в ролі темпорального показника, чітко закріплені за описуваною нею епохою. Це, зокрема, такі: 1) імена історичних осіб: Богдан, Дорошенко; 2) назви історичних періодів, адміністративних одиниць й установ: Руїна, Виговщина, Переяславська рада, Москва, Україна, Чигирин, дума, казна, приказ; 3) назви урядових і військових посад: воєвода, джура, козак, старшина, стольник, стрілець; 4) назви зброї, атрибутів козацтва: канчук, корогва, мушкет, шабля; 5) назви осіб за соціальною приналежністю: братчик, братчиця, боярин, бояришня, гетьманівна, купець, мамка, пан, панич, панна, служебка, служниця, холоп, хан, цар, челядь, ясир.

Головні герої драми репрезентують різні державницькі погляди: Оксана всією душею вболіває за долю України, переживає через втрату козацьких вольностей, а її чоловік і його сім'я за довгий час призвичаїлися до життя «на Москві», адаптувались і перейняли місцевими правилами й традиціями. Тому лексеми на позначення відповідних соціально-політичних, національно-традиційних, адміністративних понять є засобом стилістичного ефекту протиставлення у характеристиці державницьких поглядів героїв. Зокрема, описуючи соціальний статус героїв твору, які служать ідеалам вільної України, поетеса використовує слова, що позначають реалії козацького устрою. Цікавою, на наш погляд, є семантична структура слова «братчиця»: Оксана: ... я перша братчиця в дівочім товаристві. Це дериват від «братчик» – член козацької Січі, січовик. Підкреслимо, що словник не фіксує форми жіночого роду цього слова, але, вживаючи її, Леся Українка підкреслює соціально-політичну рівноправність жінки та чоловіка в Україні, на відміну від традицій московської держави, про що говорить головна героїня: Всі ми ріжемо словами, а тут жінки плочі, вони бояться... Вони ...сидять по теремах, ... не бачать світа.

Крім слів, що передають власне історичні події, письменниця великої ваги надає лексемам, що відбивають національний колорит описуваної історичної епохи, зокрема національно маркованим словам-реаліям: кармазиновий жупан – старовинний верхній чоловічий одяг із дорогого червоного сукна, оздоблений хутром і позументом, що був поширений серед заможного козацтва та польської шляхти; кичка – головний убір заміжньої жінки; кораблик – жіночий головний убір; кунтуш – верхній розпашний чоловічий і жіночий одяг заможного українського і польського населення; літник – жіночий одяг із легкої матерії; намітка – покривало з тонкого серпанку, яким зав'язують поверх очіпка голову заміжні жінки; шнурівка – корсет. Широкому вибору національного українського одягу протиставляється лише один варіант російського – сарафан, який у творі звучить як застаріла форма, що передає фонетичні особливості української вимови запозиченого слова, – шарахван. Таким чином авторка акцентує передусім саме на українських традиціях. Полярне – шанобливе до українців і зневажливе до московців – ставлення поетеса виявляє певною мірою через зіставлення елементів одягу. Так, на позначення предметів одягу вживаються такі контекстуальні синоніми з негативним оцінним значенням: московське боярське вбрання, манаття, боярське фантя: «Через садок до рундука ідуть Перебійний і Степан, молодий парубок у московському боярському вбранні...; Перебійний: Я джурі накажу, нехай перенесе твоє манаття. Оксана: І навіть Степан убрався в те боярське фантя?». Інша, позитивна, тональність відчувається, коли йдеться про український національний одяг героїв, яким письменниця симпатизує: «Мати Степанова і Оксана увіходять убрані по-українськи, – мати в намітці і в темній сукні з широким воложистим коміром. Оксана в кораблику, в шнурівці та в кунтуші. Мати: Адже й старенький мій – нехай царствує! – в козацькому жупані вік дожив, так і на смерть його я нарядила в мережану сорочку...». Деякі лексеми на основі метафоричного переосмислення набувають символічного значення. Словосполучення козацький жупан у такому контексті сприймається як знак вірності козацькій присязі, неприйняття московського ладу, а мережана сорочка – шанування українських національних традицій за умов фактичної окупації Московією. Леся Українка вда-

ється й до такого художньо-стилістичного прийому, як антитеза: «Мати: Тут жінки зап'ята, а ми, бач, не вкриваємо обличчя. Оксана: І навіть Степан убрався в те боярське фантя? От як стояв зо мною під вінцем у кармазиновім жупані...».

У драмі активно використовуються лексеми на позначення елементів українських національних звичаїв: дрібушки – тоненькі дрібно заплетені кіски; коровайниця – жінка, яка пече коровай; санжарівка – народна пісня і танець; тропак – український народний танець, подібний до гопака, та інші. Описи народних звичаїв із використанням етнографізмів удало стилізують у художньому плані етнічне тло описуваної епохи: «Оксана: Дам тобі й намисто, ще й коси у дрібушки заплету, вберу тебе, неначе гетьманівну; Ганна: Сестричко заспівай тієї, як то косу розплітають; Оксана: Я зараз коровайницею буду або приданкою...; Оксана: Давай утнем санжарівки, Ганнусю!».

Важливу роль у створенні історичного колориту в поемі «Бояриня» відіграє значна за кількістю група лексем на позначення осіб за соціальним станом. Переважно це емоційно нейтральні слова: боярин, бояришня, бурсак, гетьманівна, пан, панич, панна, служебка, цар, челядь. Відтворюючи мовний колорит епохи, особливості слововживання, типового для зображуваного історичного періоду, письменниця сводить у текст на позначення окремих представників «простого народу» слово холоп, що свого часу виникло в середовищі панівних верст, які не приховували свого презирливого ставлення до «неімущих». Вживане головним героєм драми, воно засвідчує зневажливе ставлення не тільки до простого люду, а й до української знаті, що перейшла на службу до московського царя: «Степан: Ось ти млієш з огиди, що тебе якийсь там дід торкне губами, а як я повинен «холопом Стьопокою» себе взивати та руки цілувати як невільник, то се нічого!» Конотативно зумовлене значення лексеми холоп підкреслюється контекстуальним синонімом до нього невільник, що посилює його негативне, презирливе звучання. Зауважимо, що в іншому контексті ця лексема втрачає відтінок презирливості й реалізується лише в номінативному значенні: «Скрізь палі, канчуки... холопів продають...».

Висновки та перспективи. Своєрідність втілення національної ідеї в драмі «Бояриня» зумовлена, з одного боку, ставленням поетеси до проблеми історичної пам'яті та зв'язку поколінь, національної ганьби та національно-визвольної боротьби, патріотизму й розбудови державності; а з іншого – історико-культурним потенціалом мовних засобів репрезентації національної самобутності українців в межах конкретного історичного часу. Мова драми двопланова за своєю природою: у ній співіснують сучасна Лесі Українки мова й мова зображуваної епохи. Семантичний аналіз історизмів засвідчив, що всі вони закріплені за епохою Руїни після Переяславської ради й функціонують у тексті в ролі темпорального показника, що співвідносить зміст твору з реальним часом.

Мовними актуалізаторами української національної ідеї у драмі «Бояриня» Лесі Українки, що полягає у праві українського народу на державність, свободу, яка заперечує асиміляцію українського народу з будь-яким іншим, й удаваний патріотизм, пропагує історично сформовані на національних традиціях моральні норми та правила соціальної поведінки, є лексеми з історично-культурною конотацією. Семантичні групи хрононімів (імена історичних осіб, назви історичних періодів, урядових і військових посад, територіально-адміністративних одиниць, козацької атрибутики, слова на позначення народних традицій) є засобом художньої стилізації історичного тла періоду Руїни, вони входять до структури концепту «національна ідея» і вербально передають такі його семантичні плани, як національна самоідентифікація, ненависть до агресора, національний ідеал і свобода.

1. *Вышинский С.* Автономия пространства. Украинская революция [Электронный ресурс] / Святослав Вышинский. – Режим доступа : <http://politosophia.org/page/avtonomia-prostranstva.html>. – Дата доступа : 29.05.2016.

2. Горленко О. Зміст і естетика національної ідеї в драмі Лесі Українки «Бояриня» та повісті М. Костомарова «Чернігівка» / О. Горленко // Леся Українка і сучасність: зб. наук. пр. – Луцьк, 2007. – Т. 4, кн. 1. – С. 364–375.

3. Грищенко В. Крамола «Боярині» Лесі Українки [Електронний ресурс] / Віктор Грищенко // Українська літературна газета. – Режим доступу : <http://litgazeta.com.ua/articles/kramola-boiaryni-lesi-ukrayinku>. – Дата доступу : 29.05.2016.

4. Донцов Дмитро. Поетка українського Рісорджименто [Електронний ресурс] / Дмитро Донцов. – Львів : Видавництво Донцових, 1922 р. – 35 с. – Режим доступу : www.l-ukrainka.name/uk/Studies/Risorgimento.html. – Дата доступу : 29.05.2016.

5. Євграфова А. О. Соціально-мовна концептуальність української національної ідеї у сучасних ЗМІ / Алла Євграфова // Стиль і текст : щорічний науковий збірник / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т журналістики. – Київ, 2000. – Вип. 7. – С. 5–15.

6. Забужко О. С. Філософія української ідеї та європейський контекст: франківський період / Оксана Забужко. – К. : Факт. – 2009. – Вид. 2. – 156 с.

7. Кононенко П. П. Національна ідея, нація, націоналізм : моногр. / П. П. Кононенко. – К. : Міленіум, 2005 – 358 с.

8. Мартинюк М. І. Своєрідність художнього втілення національної ідеї у творчості Володимира Самійленка : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література» / М. І. Мартинюк. – К., 2000. – 18 с.

9. Солдатенко В. Українська ідея. Перші речники / В. Солдатенко. – К. : Знання, 1994. – 180 с.

10. Українка Леся. Бояриня / Леся Українка // Українське слово : [хрестоматія] – К. : Аконіт, 2001. – Кн. 1. – С. 119–168.

11. Черненко А. М. Українська національна ідея / А. М. Черненко. – Дніпропетровськ : Вид-во ДДУ, 1994. – 138 с.

UDC : 821.161.2-13 : 811.161.2'373.2'38 : [316.347+17.038.3]

Actualization of the Ukrainian national idea in the drama «Boiarynia» written by Lesia Ukrainka: lexical-semantic and linguistic-stylistic aspects

Sadovnikova Olga, PhD (Pedagogical), e-mail: Ol_sad@mail.ru;

Sypchenko Inna, PhD (Social Communications), e-mail innasypchenko@yandex.ru, Sumy State University, 2, Rymsky--Korsakov St., Sumy, 40007, Ukraine

Lexics with historical and cultural connotation is lexical actualizer of Ukrainian national idea in the dramatic poem «Boiarynia», written by Lesia Ukrainka. Semantic groups of hrononyms (names of historical figures, names of historical periods, government and military posts, territorial-administrative units, Cossack attributes and the keywords to describe folk traditions) are a mean of artistic stylization of the historical background of the period called Ruins, included the structure of the concept of «national idea» and verbally transmit its semantic plans such as national identity, hatred of the aggressor, the national ideal and freedom.

Key words: *Ukrainian national idea, Lesia Ukrainka, drama «Boiarynia», national labeled vocabulary, historical vocabulary, historical and cultural connotation.*

Актуалізація української національної ідеї в драмі «Бояриня» Лесі Українки: лексико-семантичний і лінгвостилістический аспекти

Садовникова Ольга, Сьпченко Інна

Лексическим актуализатором украинской национальной идеи в драматической поэме «Бояриня» Леси Украинки выступает лексика с историко-культурной коннотацией. Семантические группы хронимов (имена исторических деятелей, названия исторических периодов, правительственных и военных должностей, территориально-административных единиц, казацкой атрибутики, слова, обозначающие народные традиции) являются средством художественной стилизации исторического фона периода Руины, они входят в структуру концепта «национальная идея» и вербально передают такие его семантические планы, как национальная самоидентификация, ненависть к агрессору, национальный идеал и свобода.

Ключевые слова: *украинская национальная идея, Леся Украинка, драма «Бояриня», национально маркированная лексика, историческая лексика, историко-культурная коннотация.*

1. *Vyshinskiy S.* «Autonomy space. Ukrainian revolution», available at: <http://politosophia.org/page/avtonomia-prostranstva.html> (access Septembers 2, 2016). – Accessed : 29.05.2016.

2. *Horlenko O.* (2007), «Content and aesthetics of the national idea in the drama of Lesia Ukrainka «Boiarynia» and M.Kostomarov's story «Chernihivka», *Zbirnyk naukovykh prats'*, Lutsk, Vol. 4, part 1. pp. 364–375.
3. *Gritsenko V.* (2016, may 29), «Sedition «Boiarynia» Ukrainka Lesia», Ukrainian literary newspaper, available at: <http://litgazeta.com.ua/articles/kramola-boyaryni-lesi-ukrayinky> (access Septembers 5, 2016) . – Accessed : 29.05.2016.
4. *Dontsov D.* (1922), «Poetess of Ukrainian Risorgimento (Lesia Ukrainka)», available at: <http://www.l-ukrainka.name/uk/Studies/Risorgimento.html> (access Septembers 2, 2016) . – Accessed : 29.05.2016.
5. *Evgrafova A.* (2007), «Socio-linguistic conceptuality of the Ukrainian national idea in contemporary media», *Styl' i tekst*, KNU Instytut zhurnalistyky no. 7, pp. 5–15.
6. *Zabuzhko O.* (2009), *Filosofiya ukrayins'koyi ideyi ta yevropeys'kyy kontekst: frankivs'kyy period* [Philosophy of the Ukrainian Idea and the European Context: Franko's period], Fact, Kyiv, Ukraine.
7. *Kononenko P.* (2005), *Natsional'na ideya, natsiya, natsionalizm: monohrafiya* [National idea, nation, nationalism], monograph, Millennium, Kyiv, Ukraine.
8. *Martyniuk M.I.* (2000), «Originality of artistic embodiment of the national idea in the works of Volodymyr Samiilenko», *avtoref.na zdobuttya nauk.stupenya kand. filol.nauk : spez. 10.01.01 «Ukrainska literatura»*, NAS of Ukraine, Shevchenko Institute of Literature, Kyiv, Ukraine.
9. *Soldatenko V.* (1994), *Ukrayins'ka ideya. Pershi rechnyky* [Ukrainian idea. The first spokesmen], Znannya, Kyiv, Ukraine.
10. *Ukrayinka Lesia.* (2001), *Boiarynya* [Boiarynya], *Ukrayins'ke slovo, Khrestomatiya ukr. lit. ta literaturnoyi krytyky XX st.*, Aconite, Kyiv, Ukraine.
11. *Chernenko A.* (1994), *Ukrayins'ka natsional'na ideya* [Ukrainian national idea], DDU, Dnipropetrovsk, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 01.09.2016.